

מלחמת השפות

מאין ישראל בא אלנו קוֹל־קוֹרָא עַז וּמְרַץ : "מלחמה بعد בית־הספר העברי, بعد שפטו הלאומית של עם ישראל!"
תנוועה עזה וגדרלה הולכת ומתהווה בערים ובמושבות בארץ אבות. התאחדו הורים ומורים, זקנים וצעירים מכל המפלגות ומכל הזרמים בסיסמה אחת: "נאולה תהיה לבית־הספר העברי!"

לא מתמול שלושם היא המלחמהبعد וכיוותה של שפת התורה והנביאים בא". זה יותר משלשים שנה שטובי עמו וחלוציו בארץ אבותינו נלחמים בחורף נפש بعد תחית שפטנו בבית ובחווץ. עוד בשנות השמונים באה האליאנס בשטה גדולה ומוסדרה להשליט את הרוח הצרפתית בכתבי־הספר העבריים ובמשך עשרות שנים התנהלה מלחתם אחיהם זו. לאט לאט, שעלה אחר שעיל, כבשה לה השפה העברית את זכות קיומה ובעוז ובאמץ לב עמדו חלוצי הרעיון העברי על משמרתם ויצאו בעטרת נצחון. אמונם עוד לא היה הנצחון שלם, עוד נשאו הרבה מערכות בידי בעלי הרוח הור, מנדי העברית – אבל הרעיון העברי נצח, הוא חדר אל החיים הארץ־ישראלים ובסיס לו מעמד איתן בחיה העם. המורה העברי נצח, ועוד לפני שתים עשרה שנה הייתה כבר השפה העברית בא"י לצורך חינוך ומוחשי כל כך עד שככל מי שבאה להניח יסוד לבית־ספר או לאסכולה עממית בא"י באידי הרגשה והכרה ברורה: עתידו של בית־הספר תלוי בגורלה של השפה העברית. רק ע"י השלטה גמורה של השפה הלאומית אפשר לבסס ולכתר את בית הספר העברי.

בית הספר העברי בארץ ישראל היה במשך זמן לאחת ההופעות היותר חשובות בחיים הציוריים והמדיניים של היהדות הארץ־ישראלית. دور חדש היקם לנו בבית־הספר הזה, דור צער ורענן, דור בעל תרבות לאומית ותנוך אונשי, דור הקשור אל עםו וארצו. הרבה תקווה הביא ביה"ס העברי בא"י בלבות בני עמו. ולא רק בא"י כי אם גם בכל תפוצות

הגולת ראיינו את אורי הולך ונגדל, בו ראיינו הויה חי ועתיד בהיר בשביב עמו וארצנו. לפניו עשר שנים הופיעה חברה חדשה על שדה הפעילה בא"י – בא חברה "העוראה" (הילפספעריין)¹ וצריך להודות שבראשית הופעתה על הבמה העברית הכנסה ורם חדש בחיים ובחברה. בקורסות־דרות הבטנו על החברה החדשה, שבראשתה עומדים כמעט רבעם יהודים מערבים מתבוללים, שהתייחסה באופן חדש לנMRI אל דרישות היהדות הארץ־ישראלית. בצדדיה הראשונים הראתה "העוראה" שמכירה היא בערכها של השפה העברית. בוגריה להתייחסותה של האליאנס קבעה העוראה מן השעה

1. שם המלא בגרמנית Jude Hilfseverein der deutschen Wohnungen ב-1901 הוקמה לאחר ייסודה החקלאה בהקמת רשות היוג'יכט בארץ בראשות ובניהלו של אפרים כהן־דריס.

הראשונה מקום גדול ורחב בשבייל העברית בכתבי ספרה. העוראה הייתה גם החברת הראשונה שיסודה בא"י גוי ילדים שם היהת העברית השפה השליטה והיחידה. המנהל של החברת הד"ר פאול נתן הודיע לא אחת ושתיים באסיפות הכלליות של "העוראה", שהשפה העברית היא היסוד העיקרי בחיה ההווה והעתיד ביידוז הפלשטיינית והכיר את למוד השפה לא רק לצורך רוחני כי אם לצורך חברתי-איקונומי חשוב ומורגן בארץ ישראל. אמנם ידע ידענו, כי אין היודים המתבוללים יכולים להפסיק לפטע פתאם ליוצרים התהיה ולתומכיה הנאמנים של היידזות הלאומית. ידענו, שرك הרוח הפלינטראומי מעורר אותם לעובודה ולפעולה בארץ המורה, אולם היה היהת בקרבונו התקווה והאמונה בנצחונה המוחלט של השפה העברית. אמרנו: נמתין ולא נclf עלייהם הר כניאת בדרישותינו הלאומיות השלוות. ראה ראיינו, כי אם רק חפצם הם בחיים ובעובדת, אז מן המוכרה הוא שילכו אחרינו, לאט לאט, צעד אחר צעד וshall אחר shall, כי החיים העברים בא"י הולכים ויכולים ללכת אף ורק בקו מהלך אחד: "תחת ישראל שלמה וגמורה!"

וכה מצאנו לטוב לא רק שלא להתגנד למעשייהם החברתיים והמוסعين בא"י של יהודי המערב המתבוללים, כי אם גם באנו לעזרתם ונתנו להם יד אחיהם. את טובי מוריינו, חלצ'י שפטנו מסרו להם, קראו להורים ולמורים שיתנו אמון בהם, במחשבה ובהכרה שעליינו יהיה לעמוד על המשמר بعد הרחבת השפה העברית, بعد גדולה ושכלה ולםושך, אפואו, אלינו באופן כוה את כל הכוחות הריאליים העוראים לחזקו ולהרחיבתו של היישוב העברי.

אין לנו יודעים בברור את הסיבות אבל עובדה היא, שבמשך שתי שנים האחרונות באו שניים נקרים בשאייפוטיה הפדגוגיות של החברה עוזרת. מכל עברים באו לעיתים תכופות תלנות חរישות והתאנונות מרה, כי מיום ליום מקפחים בכתבי הספר של העוראה את זכויותיה של השפה העברית. המהאות אמנים לא קבלו אופי פומבי ולא התפרצו לחוץ, אבל במסתרים הלכה ההתרממות הילך ונגדל. גם בקרבת המורים הכי אופטימיים, הובעה החכרה, שהחברת "העוראה" מתכוננת להביאו באופן סיסטמטי שניים ב프로그램ה לשם המעתת הלומדים העברים ולהרחיבת הלומדים הגרמנים. התהעורתה בקרבת חוויה המורים הלכה וגדרה במידה מרובה ורק בקשי גדור עליה בידינו לעצור מבעד התפרצות מהאה גלויה. עוד לפני שתי שנים השתמשו בכל האמצעים במערכות ואסיפות שונות כדי להשקייט את הרוחות בתקווה ובבתחון שע"י משא-זומtan אפשר היה להוכיח את בעל-העוראה" ולהשפייע עליהם. ועוד לפני שנה הוגש מרכזו המורים בא"י להגנתה "העוראה" תוכיר בחתימות כמעט כל מורי בית הספר. במורנדיום זהה הבינו המורים את השקפתם הלאומית והאידאלית על תעוזת החברה בא"י, הרימו על נס, שהעוראה היא החברה

2. תרייז-טרפז. ראה שול החברת למשה. פעיל היה שנים רבות בחיה המדיניות של גרמניה (בסוף ימי בסוציאל-דימוקרטיה). היה בעל וקה לארץ-ישראל ולעברית עם שפיקש לכון את זו לאפיק המדיניות הגרמניות במורה התקיכון.

היהודית אשר ע"י הנורל ההיסטורי נתגה לה האפשרות לשים את השאיפות העממיות האוצרות בלבות העם ולהביאו תחתיה את הרעיון הלאומי והחברתי בא"י על ידי כולל החנוך של הדור הצעיר. על המורנדים זהה, שמהחל ועד כליה נכתב בהתייחסות של כבוד והכרת תודה ל"העורה" בעד כל פעולותיה, לא קבלו המורים כל תשובה או שהטיפו להם דברי תנומין והבטחות שונות של מה בכך והבקשה בדבר בקרת ה大纲מה נדחתה מזמן למן.

בראשית שנות 1913 נבררו רגשי היושב בקרב החוגים הלאומיים בא"י, האמונה בכוכנותיה הטובות של "העורה" התרופפה למורי - ותגה רעיון יסוד הטכניוקום בחיפה ובית הספר הריאלי על ידו קבלה צורה בולטת. התקווה בהת�性תו של הרעיון הגדול זהה נראית לפניו כל היהדות בארץ ובגולה דבר ריאלי העומד לצאת לפועלות בעתיד הקרוב. ובמצב הרוח של הומן הוא נתקבלה ההחלטה של הקוראטוריות מישיבת 26 אוקטובר שנת 1913³, אותה החלטה המחייבת שעוררה כל כך הרבה הת商量ות והתרגשות בקרב כל שדרות עמו בארץ ובגולה.

אפיית הוא העובדה, שבועל לאמוי והכיר והרגיש גם אחד המתבוללים, מבין המעלים שביהם - הפ羅פִיסוֹר מרטין פְּלִיפְסּוֹן⁴. הוא מצא לנוחן להציג בישיבת הקוראטוריות, שלכל הפחות שני מקצועות - גיאוגרפיה והסטוריה - ילמדו בעברית בבית הספר הריאלי. ומשמעות היא העובדה, שגאת ההצעה הזאת דחו בעלי "העורה" בשתי ידים.

צורך לבאר לפני הקהל העברי, שלכל התנוועה שותעה שותעה בדבר מלחתת השפה לא היה קשר וחיבור ישר אל הטכניוקום שעתיד להפתח בחיפה. מובן מאליו, שדרישתנו להשליט את השפה העברית בטכניוקום היא בעדנו שאלת חיים שאסור לנו לזרע עליה. מלבד הכרתנו הלאומית, עליינו מוטלת החובה להתקומם נגד עליילות השוא שהטפילו על שפתנו העתיקה ועל הכח החזוני שבנה. הדבר שהרגיז את לב כל יהודי לאומי הוא, גם מבית הספר הריאלי העומד להוסד על יד הטכניוקום גרשו את השפה העברית. אם לוקחים להם מנדי-השפה העברית את הרשות להעליל על עליילות של שפתנו הלאומית שדלה היא ואין בה הכח חיי הדרושים לשביב הלמודים המ讚ים הגבוהים, עלילה המעוררת רק לעג בקרב חוגי המלומדים של שפטנו וספרותנו העתיקה והעשרה - הנה

3. החלטה זו הייתה בת שלושה סעיפים:

א) אין אנו קובעים שפת הוראה רשמית, שתוטל בחובה בכל המקצועות, שיופיעו נלמדים במוסדות האמורים.

ב) ללשון העברית תוקדש תשומת לב מיויחדת בהסתמם עם אופיו היהודי של הטכניוקום.

ג) מדעי הטבע יהיו נלמדים בשפה האנגלית, כדי שפה זו, שהיא תרבותית ביותר, תשמש גשר להתאחדות המדע של העת החדשיה.

פתוצאה מכך התפטרו שלושת חברי הקוראטוריות, שהחנכו להחלטה זו: אחדר-העם, שמריהו לוין ויחיאל טשלנוב. בכך נפתחה למעשה מלחתת השפה, הן מצדם של התלמידים והמורים והן מצדיהם של היישוב (אסיפות מלחמות רביים).

4. תר"ו-תרע"א. היסטוריון (ספר על תולדות ישראל בזמן החדש תורונ לערית) ופעיל בענייני צייבור היהודיים.

לגרש את השפה העברית מבית ספר בינווי, רק לב ור' יכול היה להסכים לזה ברוח שקט. היישוב החדש הראה לעצמי כל העולם, כי בוגוע לבתי ספר בינוים מוכשרה ומוסגלה היא שפטנו לכל הדעות. תלמידי הגמנסיה העברית מתקבלים בכל האוניברסיטאות באירופה בעלי שום פקפק ומעצור וכל העולם הנאור איננו מסופק אף רגע, שבתי הספר הבינוים בא"י, שבהם שלטת השפה העברית רכשו להם כבר את זכות הקיום באופן מוחלט ומצוין. מורים ופרופיסורים באוניברסיטאות באירופה הוכירו כבר מעל הקתדראות את בית הספר העבריים בא"י שהעברית שלטה בהם, לשבח ולתתלה, בתור דוגמה של טפס בית ספר בינווי נורמלי⁵, המהניך ומגדל דור צעיר בשביל קולטוריה לאומית ואנושית.

התיחסותם של בעלי "העוזרה" אל הדרישות העבריות עוררה כאמור, עוד לפני שנה, התמרמות ולויה בקרב החווים הלאומיים בא"י. א"י ידעה והרגישה עוד או ברור, שאם תתקבלנה החלטות כאלה עלולות הן להמית סכנה גדולה על כל היישוב העברי. בעמל רב ובהמון תלאות עליה הדבר בידיים להנוך העברי תחת השפעת היהדות הלאומית ולעשותו למבצר כביר וחזק בארץ אבותינו. בעמל ובמטרות-נפש עלתה בידי טובי עמו לככוש את ביה"ס הבינווי ולעשותו לעברי והנה באו לעשות פרץ במבצר הלאומי הזה ולהרים ביד אкорיה את בנין העתיד. בצדך ראו רבים בנסין זהה, להשליט רצינית بعد החנוך העברי. אם רק ע"י הלמודים בבייה"ס הריאלי בחיפה, סכנה בפעם הראשונה את גורמנית בטור שfat כל הלמודים בבייה"ס הריאלי בחיפה, סכנה רצינית בעמם שבטכניםם הלא בראור היה בעני שדרות העם שבאפן זה דוחים את ביה"ס העברים לדיווט תחתונה ונבראת על ידי זה איניציאטיבה ורחבה להניאו את השפה הגרמנית גם בשאר בתיה הספר העבריים על חשבון העבריות. ולא זה בלבד, بعد כל היישוב העברי ראו פה הארץישראלים סכנה. עליינו לזכור, שיסוד בתיה ספר במזרחה ע"י נתניה-חו"ז לא יהיה נחשב מעולם בטור הופעה קולטורית גרידא, אלא שבראש ובראשונה רואים בזו מטריה ושאייה פוליטית. ימים וימים אנו עמלים לבצר מצבונו בקרב עמי הממשלה העותומנית בטור עם עברי, בטור חטיבה לאומית העומדת תחת חסותה של הממשלה העותומנית בדרישות לאומות עבריות ובפוליטיקה עממית עברית בעלי שום כוונות ורות ולחරחיק מאננו כל השד שעובדים אנו בארץ בטור סרסורי ומחחררי ריביה של אייזו ממשלה אירופית, ופה באה "העוזרה" באפין גלי לעורר השד נגד העם העברי בעני הממשלה העותומנית, כי נכוונים אנו לעשות את בתי-ספרנו ואת כל עבדותנו הפדגוגית-הלאומית לכלוי זין בידי ממשלה זהה. תמיימי דעתם הם כל חוג הקהיל הארץישראלי, כי סכנה גדולה כרוכה לנו בצעד הזה.

נגד ההחלטה המהפירה והמעציבה, כי "batechnikom ובביה"ס הריאלי בחיפה לא תהיה שום דרישת הרgel להשפה העברית! מהו שני בא"כ החווים בהקורטוריום הד"ר יהואל צילענאו⁶ והד"ר שמריה לוי⁷ וגם מר אשר גינצברוג (אחד-העם) בדרכ היחידי

5. טרכ"ג-תרע"ה. מראשי הצעונות הרוסית.

6. טרכ"ז-תרצ"ה. מטיף לאומי משך שני דורות. מייסידי הוצאה הספרים 'דבר'.

שנשאר להם: יצאת מן הקורטוריום. אם כל אזהרותיהם והוכחותיהם על דבר ההתרגשות הלאומית שתתעורר על ידי זה בקרבת היישוב החדש בא'י, על דבר כל הסכנות הצפויות לנו מתוך החלטה מעציבה זו – אם כל אלה נשאר ככול קורא במדבר, לא יוכל שלשת האנשים האלה להשאר יותר בתוך הקורטוריום ולשאת ככה עם מendi שפטנו את האחירות הגדולה بعد ההחלטה הזו. אין ספק, כי ביציאתם מן הקורטוריום كانوا שלושת האנשים האלה לא רק רצונם ומחלך רוחם של כל חברי הוועד הפועל הציוני הנ دول, אשר בישיבתו מן יום 25 נובמבר⁷ הביע הסכמה גמורה לצד זה, כי אם גם לרצונם ושאייפותיהם של כל חובבי עמו וארצנו. עדים הם רגשי התודה והבעת אמון שקיבלו מכל פנות ישראל למאות ולאלפים בא'י ובכל תפוצות הגולה.

בראש וראשונה נתקבלת יציאת-מחאה זו בהסכמה ושםחה גדולה בעירם ובמושבות ישראל. היהדות הארץ-ישראלית הרגישה את הכאב והצער שהסבו לה אנשי חסדה ומיטיביה המתבוללים ממערב. ההחלטה הזאת הרגישה את לבות טובי העם לא רק משומש שהיא אידלאומית וחוטאת כנגד רצונם של היהדות – ההחלטה הזאת היא גם אידאנושית וחסרת בסיס מוסרי. אפשר היה להבין את שאיפותיה של ה-"עורה" הגרמנית להרכיב את הקולטוריה הגרמנית על ידי בני ישראל בחזקה לו היה הטכניקום בנינים וקנים של היהודי גרמניה. כמוון העובדה של נתינתו כסף אינה מצדיקה שום דרישת איטיאקראטיות אך ורק משומש שזהו רצון המטיבים⁸. אולם להשכה משנה זו עוד אפשר היה למצאו איזה צדוק הגוני. אבל הלא דבר ידוע הוא, שבונגע לטכניקום היתה השתפותה של ה-"עורה" בתמיכות פיננסיות מועט שבמעט._CIDOU, שכמעט כל הכספי שותקבלו לטובה בנין הטכניקום נתנו רובם ע"י היהודי רוסיה וארצות הברית. את היסוד הראשן לבני הנדר הווה הניחו היהודי רוסיה. יורשי וויסוצקי היו הראשונים שהקדישו לזכר אביהם ר' קלונימוס זאב וויסוצקי⁹ ויל את הסך של חצי מיליון מארק בערך לתכליות בנין הטכניקום וביה"ס הייאלי על ידו. ככה הינה היסוד למוסד וויסוצקי, שלתוכה הונחה שלו ונכנסו אח'יך מר אחד העם והדר' שמריה לויין. הרעיון הלאומי היפה הזה הלהיב כלכך את לבות הרבה מבני עמו הרחוקים והקרובים עד שמצא לו הד נאמן גם בקרבת היהדות האמריקנית. לא עבר זמן רב והנדבן והעסקן הידוע מר יעקב שיפר¹⁰ מניארק נדב 160.000 דולר ובאופן זה וכנסו אל הקורטוריום גם אחים מבאי כחם של היהודי אמריקה. ככה ריאנו לפניו חווין מרים לב: בשביל בנין העם בארץ האבות העתיקה התאחדו בנימן נאמנים לעם משתי קצות הארץ, מרוסיה ואמריקה.

העבודה בשביל עניין העם איננה דורשת כל הכרת תודה בשביל עשויה, אבל כדי לציין: מי העיר את הלבבות הנדרדיםומי קרב רחוקים بعد עבודה זו בשדה התחריה?

7. ביום זה הגיעו גם פאיל נתן לאرض והתגנותו החריפה עד יותר את המאבק.

8. תקפי'ד-תרס"ד. נדבן היהודי ברוסיה, שתמן במיוחד במפעלים תרבותיים-ספרתיים.

9. טרייז-טרפ"א. איל-הון היהודי, נדבן, מראשי יהדות אמריקה.

הלא כה היו דברי הד"ר פאול נמן באספה הכללית של "عروה" שהיתה ביום 28 מארץ 1909: "באופן מיוחד הקדיש הד"ר ש. לוין את כחותיו בשבייל המוסד החדש הזה. הוא עברו בוגרתו הנמרצת רכש את הסימפטיה של יהודי אמריקה לטובת רעיון בנין טכניקום בחיפה. בכלל פעולותיו בשדה החנוך בקרוב אהינו במורה. והוא דבר גדול עד מאד. בעוד עובדו הפוריה והמצוינה של הד"ר ש. לוין אנו מביעים לו את מודתנו הנאמנה". להפצת ולחרבת הרעיון של בניית הטכניקום בחיפה הקדישה ההסתדרות הציונית את מיטב כוחותיה. מלבד הד"ר ש. לוין נכנס אל הקורטוריום אח'יכ גם הד"ר יהיאל צ'לענאוו. הקרן הקימת לישראל נדבה את המגרש לבניין הטכניקום בסך של 100.000 פרנק. ועוד הפעיל הציוני קצב גם תמיכה שנתית בשבייל הטכניקום. ההסתדרות והעתונות הציונית עיררו تعمل רחבה בשבייל הרעיון זה עד שכמעט היהLikun כל שדרות העם. ולא רק בהמצאת הכוחות העובדים והאמצעים בלבד יש לה להסתדרות הציונית החלק היותר גדול בעבודה החשובה הזאת – הד"ר ש. לוין התבונן בעין צופיה למהלך כל העבודות בחיפה ותחת השגחתו הוריווה נגמר כמעט כל הבניין. כלנו חשבנו כי רעיון אחד ורצן אחד מאחד את כלנו בעבודה-כלכליות העממית הזאת. בטוחים היינו לחברת "عروה", שהראתה לפנים שמתחשבת היא עם דרישותיה הלאומיות של היהדות הארכיז'ישראלית תלך לפחות בדרךה והם בקייעת הלמורים בטכניקום. איש מאננו לא יכול היה לחשב שנגשת העורה בלב ור ובכונות ורות אל הבניין הגדול הזה. הלא רק דעת הקhal הלאומית שעוררה חבה ואהבה לרעיון הטכניקום יצרה את האפשרות למצוא בין העם את הכוחות הדרייאליים לגשם את הרעיון. בדעת-הקהל הזאת, שנבראה בעירה אך ורק על יסוד האהבה לשפה העברית ולהתייחסות הקולטורית בערש-مولדה, השתמשה "عروה" ימים על שנים. ואם באה ה"عروה" בכוונתיה הורות – הלא הייתה זאת איקספלואטציה של דעת הקhal באופן יותר מעצביב.

بعد יודיע דבר לא הביאו המאורעות האחרון שום חדש. בין החוגים היהודיים הרגשו מה מכבר, ש"הعروה" באה בין המצרים: העורה הייתה מביטה על כל עבודהיה בא"י רק מוקדמת ראות פילנתרופית ובחייה הפוניים נשarra ורחה לכל החיים והחדשנים ההולכים ומתרקמים בארץ אבות. היא שכחה, ששואפת היא היהדות הארכיז'ישראלית להשתתפות טבעיות, שכחה, שקס לוו דור חדש צעיר ורענן, שאינו יודע את הצעירות הנשמה של הגלות ושואף לחיים טבאים ושלמים. ה"عروה" הכירה וראתה עד לפני שני שנים שאם חפצת היא לחיות ולעבד, עליה ללקת עם ורם החיים המתפתחים ולתת ליידות הארכיז'ישראלית את ביה"ס הדרוש לה, ככלומר: לגושם את הפרוגרמה הלאומית הציונית בבייה"ס העברי. אבל יחד עם זה הכירה "הعروה", כי בעצם זה היא מミתת בערך את רעיון ההתבוללות של היהודי המערב. היא ראתה לפניה שני דרכים: ללקת קדימה, שלובת זרוע עם היהדות הארכיז'ישראלית ולפתח את דളותה בה"ס להשתתפות חיים עבריים שלמים, או ללקת אחורנית. ללקת קדימה לא יכולת – ותכלך אחורנית. אין ספק, כי התיחסותה של היהדות הארכיז'ישראלית אל החלטת הקורטוריום היא

את ההפועלות הייתר משמעות וחייתר מעניות שבהיסטוריה הישראלית החדשה. ארץ ישראל השמיעה את קולה באופן כל-כך עז ונמרץ, עד שבלי משים התעורר רגש של שמחה בכל מקום שאחינו בני ישראל נחתים שם לモראה האור החדש, לניצוץ התקווה המזהיר שבא מהררי ציון. הורים ומורים, תלמידים מכל בתיה הספר, קנאים וצעירים התאחדו וייעשו יד אחת. ברצון ובתלהבות, יצאו להן על שפטנו הלאומית. חוות מרים לב היה לראות בראש הלוחמים את טובי המורים העברים, ראשיים וזקונים ואחריהם ילדי ישראל, רבים ותמים שבאהבה תורה הלו אחרי מורייהם ודחו באמצעותם לב נפלא את הפתויים לבוגד במשפט עמם שאבוי.

בעלי העוזה הרցשו והכירו, כי שעת סכנה באה לעובודיהם ושהיפוטיהם בא"י וחיש מהרה נשלח הד"ר נתן לא"י לעשות שם "סדרים". והעובדה שב הד"ר נתן כלעומת שבא תכתב לדoor אחרון.

הלא כן מודיע מרכזו המורים בהודעה רשמית עד בואו של הד"ר נתן:
 "בראשית המלחמה بعد השפה העברית בא לא"י הד"ר פ. נתן. כלנו שמחנו לבואו בחשבנו שהוא לא יוכל לבלי לשים לב לדרישת הקתול הארצישראלי בדבר השלטת העברית בתה"הספר. לא מצאנו לנוחץ לשלח אליו מלאכות רשמית, אבל השתדלנו שאנשים פרטיים שונים יבררו לו את המצב הנוכחי. מכל הדברים והשיותנו כהן נתן חפץ רק להציג את הרוחות ושהוא מתנגד גנור לדרישותינו. הוא דרש הכנה גמורה בכל ביתה"ס ואמר שאח"כ יהיה אפשר לדבר על אדות שונים. הבתוות יותר ברורות לא רצה לתת. הוא סרב ג"כ להצעת היה דיזנגוף¹⁰, הופיין¹¹ וגולוסקין¹² לסדר אספה בא"י כה מוסדות שונים, כדי לעמוד על דעת הקהל האמיתית. הוא היה בטוח שהוא יודע את דעת הקהל בא"י, מפני שהוא לו התייחסות של "חכמים" ורבני מסוג ידו וקובל צירום מפעלים וסוחרים, מבלי לדעת שלא הם אנשים שעובדים בבניין "עורחה" או קבלים ורסורדים שעומדים בקשר מסחרי עם ה' אפרים כהן¹³. רק אחרי הייתה עם אנשים שונים נתופפה אמוןתו של נתן בדעת הקתול שלו ותחל להבין את ההבדל הגדול שבין בעלי החלוקת שבאים לו הסכמתם לעובודתו ובין הכהות האקטיביים הנלחמים בעקבות השפה העברית.

למרות אותן הסכמת והתחימות שהיו בידי נתן לא השקטה התנועה והמשבר הלך הלוך והתגבר. מורי "עורחה" הגיעו לו תזכיר בשם כל העובדים במוסדותיה של חברה זו בירושלים שבו הם דורשים להנгин את השפה העברית בתור שפת ההוראה לכל המדעים. ה' נתן לא קיבל את בא"כחים של מורי "עורחה", כי אם דבר עם רבים מהם עם כל אחד

10. מאיר דיזנגוף (תרפ"א-תרצ"ז), ראש עיריית תל אביב. לפניו בן ראש ועד השכונה.

11. אליעזר זיגפריד הופיין (תרמ"א-תש"י). תחילתה סגנון מנהל ואחר פרט מנהל אפק בארץ.

12. זאב גולוסקין (תרי"ט-תש"ז). ממייסדי רוחבז, מנהל חברת 'כרמל' ועסקן היישוב.

13. אפרים כהן-דריס (תרפ"ג-תש"ג), מורה ומנהל רשות החינוך של חברה "עורחה". היה הדמות הראשית במלחמה השפوت. פועלה דобраה של חברה "עורחה" פיוון לא כמעט את עקשנותה ועמידתה מול הלוחמים את מלחמת העברית. בוכרונוטוי עשה את שביכולתו להן על צעדי.

ביחידות והביע את התנגדותו לשיטה זו, אע"פ שאמר שעל השאלות האלה אפשר יהה לדון במשך הזמן. הוא השתדל להשဖיע על כל המורדים והעסקנים באמרו, שהוא היה המתווך בין הציונים והמתבוללים בגרמניה ושהוא פעל הרבה לאחר הפעלת השפה העברית בתורת שפה מדוברת. הוא אמר גם, כי המלחמה הזאת תזקק להציגנות, וגם לא נרתע מלהביע דבריו אום כלפיו או الآخرונה, אבל האיזומים הללו לא השפיעו, וכך גם כן לא פעל דבריו, שהציגנות הטרוכה קודם בעבודה המדינית שיגשתימה במספר ועכשו היה מתריכות בעבודה לתחיית השפה שתגמור אף היא באבעבועה של בורית».

אחריו שהמורים לא קיבלו תשובה ברורה ברווחה על דרישותיהם, שלחו 18 מורים מכתב שבו בקשו תשובה ברורה במשך ארבעה ימים והודיעו, שהם מתפטרים ומוכנים לעבד עוד בתה"הספר שני חדשים, מפני שה' נתן התאונן על מורי העוראה ביפוי שעוזבו את עבודתם מבלי לשمر על Kündigungssfrist¹⁴. לא נגמר עוד התור של ארבעת הימים וננתן עם אפרים כהן באו בדברים עם מורים שלא חתמו על המכתב הזה והחליטו לפתח את הסמינר. באור ליום הפтиחה ערכו חוגנה בבית כהן שאלה הוּמָנוֹן המורים החולכים אחריהם וכשלשים תלמיד. על ביתו של כהן שמרו שוטרים בשעת החגינה ושוטרים לו נט את נתן בדרכו אל החגינה, מפני שכחן הפחידתו בסיפורים עד מעשי אלומות שלא היה להם כל יסוד. למחרת החגינה, עשרה בכסלו בקר נפתח הסמינר ושורה של שוטרים עמדו סביב הבית לשמר עליו ועל תלמידיו. מר לילן לא הזמן לפתיחה הסמינר וגם לא קיבל הודעה עד פתיחתו, אע"פ שהוא הפרופקטור במוסד זה. אל השועורים באו שלשים תלמיד שבhem לא היה אף אחד מהמחלקה העלויה. התלמידים האחרים קראו לחביריהם שבגנו בהם בו ואחד מהם וرك דרכ החולון חמר כימאי מסריך שהפריע בעד הלמוד. בלילה של אותו יום קיבל לילן מכתב מאת נתן בהודעה שאלתית השפה והתפטרותם של המורים יכול להתברר רק בזעצתם בברלין, אלא שהוא, נתן, מקבל על עצמו לשחרר את המורים תיקף מעבודתם עד בוא התשובה מברלין. והיות שתשובתו זו של נתן הייתה רק לילן לא מצאו יתר המורים לנוח להתשבษ אתה ואחרים מהם החליטו לבא וללמוד ואחרים – לבא ולהפריד מתלמידיהם. כשהבאו המורים המתפטרים ונכנסו לbateh-ספרם, באפרים כהן בליטת הקונסול הגרמני ושוטרים רבים והחלו לגורש את המורים. במחלקות כמה צעה ובכיה של התלמידים והתלמידות. המורים משני הצדדים חדרו אש את השני ואחד המורים מצדו של כהן, ויצלר, חוץ להכות את הגב, פיצזובר המתפטרת, והוא נצלה מידו רק עז התערבותו של חיל תרככי. מרבית ההתרגשות כמו הילדים וחפצו לכלכת אחרי מורייהם, אך החילים סגרו את שערם בתה"ס ולא נתנו להם לצאת החוצה. מוחמה גדולה הייתה גם ברחוב שעיל יד בה"ס. פרשים ווחילים מזווים פזרו את הממן ואנשיים אחדים הכו על ידיהם. כשהעיר נתן ברחוב פגש אותו קבוצת סמיוריסטים בקריאת חרפיה: פוי, ובקריאת שהוא מפיין את התרבות הגרמנית בעורת גזדרמים.

14. מועד לזמן מסוים, שבו מותנית התפטרותם.

התערבותה החילים והשוטרים עוררה התנגדות נדולה בכל ירושלים. קשה להבין, איך פוליטיקאי ליברלי מכניס חילים לביה"ס של ילדים קטנים. ה' נתן לא הסתפק עוד באמצעים האלה וישתדל להסית בנו את הקונסולים וגם את הממשלה המקומית. הקונסולים הגרמניים בירושלים וביפו מאיימים שיאחזו גדרנו אמצעים רפואיים.

שערוריה זו, לחברה יהודית נארה תלחם נגד מורים עבריים שאינם מסכימים לדעתה בעורת פוליציה וחיילים מזוינים, בודאי מקרה בוודד הוא בההיסטוריה החדשה שלנו. בעלי העוראה הראו בזה לא רק שרוחקים הם מהכרת ערכו של הרעיון הלאומי, – הם הראו גם שרוחקים הם מן רוש המוסר היהודי ומהרשות הנשמה העברית. האנשים האלה התנפלו על מוריינו חולצ'י עמו כעל שנואיהם הוריהם, כעל בני אדם שאין בהם שום קרבה רוחנית ורגשות משותפים. ההتابולות התגולתה פה לפניינו בתור חזון אנטיד-אנושי ואנטיד-קופטורוי ולא לחנם עורר המאורע מהחפיר הזה התרגות כל כך גדולה לא רק באיז לבד, כי אם גם בכל השדרות של העם העברי, בכל תפוצות הגולה. העם העברי לא ישכח לעולם את העול והחרפה שהמיתה בזה ה-“עוראה” על טובי מוריינו ועל ארץ אבותינו.

בעלי ה-“עוראה” לא הסתפקו בהסתה חילים ושוטרים נגד המורים הלאומנים בלבד – הם באו לשלווה יד בכל היהדות הלאומית. חזון מעצביה היה לראות איך התאפסו שליחי ה-“עוראה” באיז עם הד"ר פואלן נתן בראש השתמש בהטכנות הטלגרפית להפיץ עליות וכובים נגד היישוב החדש וה坦ועה הציונית בקרב העמונות האירופית. השנאה המעוורת האפילה כל כך רגש של אחריות בקרב האנשים האלה, עד שלא חתו ממעשים מהפירים להסתה בנו את דעת הקהל האירופית. אמנם, בהלחמים בתכסיסים כאלה ודאי ידעו והרגשו, כי אבדה להם כל תקווה למצוא הסכמה לממשיהם בקרב אחיהם בני עמם. לעזינו כל התבבל תארו את הציונים ושאר חולצ'י עמו באיז בתור טרוריסטים ואוגרליסטים מחריבי דת ומפריעי מוסר. עלילות כאלה פורו לכל קצוי ארץ נגד טובי המורים העברים באיז שזה רק אטמול התגאותה בהם ה-“עוראה” שבhem גודלותו ותפארתו של החנוך העברי. ובשעה שליחי ה-“עוראה” ישבו באיז והקימו את ה-“סדרים” לא טמו עבדי ה-“עוראה” גם בברלין את ידם בחיקם. בעשרות אלפי אסמלרלים הפיצו פמפלט מכוער שבו הודיעו לכל העולם כי כל מלחמת השפה באיז הוא רק מעשה ידי “היהודים הרושים”, שנואה המשובעים של השפה והקולטורה הגרמנית. ידעו האדונים האלה שמייטים הם על ידי עלייה זו סכנה על הרבה משפחות יהודיות מרוסיה המתגוררות בגרמניה, אבל לא עצרו מעשיהם אלה.

אבל על כל המעשים האלה נתנה איז את התשובה הנכונה. בגין ובגאון עזבו המורים את מטה ללחם ובסמחה נלבבה מהרו ההורים לקחת את ילדיהם מבתי הספר של ה-“עוראה” וימסרו אותם לבב נאמן וככטחון נש גמור למחניכיהם הלאומנים. בטחו חולצ'י עמו אלה לא רק בישרת שאייפותיהם ובגנוזון מלחמת הקדר, אבל בטחו גם בהihadות הלاآומית בכל תפוצות הגולה כי לא תעוזב אותם בשעה שתרבח חדה מונחת על רעיון

התהיה בא"י. ואחד מהחוויות היותר נחרדים בחיו הקשים של עמו הוא, שמלל קציהם, ציונים ובلت ציונים, כלם כאיש אחד קראו: "תחוקנה ידיכם!"

מרכז המורים והoved להזוק החנוך העברי בארץ ישראל אחזו בכל האמצעים כדי למנוע بعد כל מעשי אלמות בקרב הקהל הנרגע. ב��ולות-קוראים נלהבים פנו אל הקתול הארצ'יסריאלי בהודעה, שהוחמים הם רק באמצעים תרבותיים והודיעו גלו, שככל מי שירשה לעצמו להשתמש באמצעים אחרים הוא עובד בזיד או בשגגה יד ביד עם מתנגדינו ומעשו מביאם את הנוק היותר גדול להתנוועה שלנו ולכל היישוב העברי בארץ ישראל. וכל מי שישתמש אפילו באומים למשיע אלמות יוצאה על ידי זה בעצמו ממחנה וועבר למבחן מתנגדינו.

היהדות הארצ'יסריאלית יצאה להלחם بعد השפה העברית לא רק במחאות וגואומים בלבד, כי אם גם בפועלה ועובדיה:abisod בתה ספר עבריים חדשים ולhalbav בזה גואלה שלמה לחנוך העברי בארץ ישראל.

זהו אחת התופעות היותר מזהירות בחיי היישוב החדש, שבמשך ימים מספר הכנסה ארץ ישראל העניה סכום של עשרות אלפי פרנסים מנדרות העם. נסיד בית-ספר חדש ריאלי בחיפה, במקום בית-הספר של "עורה", ש策יך היה לההפק בירח אפריל שנה זו מעברי לגרמני. כל תלמידי בית-הספר של "עורה" עם המורים בראש עברו אל בית הספר העברי החדש. בת ספר חדשים נוסדו גם ביפו ובירושלים. בירושלים נוסד סמינריון למורים שלאלו נכנסו כמעט כל תלמידי הסמינריון של "עורה". בראש המוסד החשוב הזה עמד המורה והטופר הידוע ר' דוד לילן.

לקול-הקוואש בא מאי מהר הוועד הפועל הציוני לבא לעזרת לחמי השפה העברית. ההנאה הציונית הביעה את רגשי ברוכותיה החמות לחלווי עמו והודעה להם ע"י התלגרף, שלוקחת היא בידיה את העבودה הגדולה הזאת וכי נוכנה היא להקדיש את מיטב כחותיה כדי לברא בשבי לדי ישראל בית ספר עברי נאמן וטהור. בישיבות הראשונות הקדיש הוועד הפועל סכום של 35 אלף פרנק ולווה בהא גם התמיכה השנתית של הוועד האודיסאי בסכום של 25 אלף. באופן כזה נתנה האפשרות החמרית להבטיח את קיומם של בת-הספר החדשים בזמנ הרראשון. אולם על העם העברי לדעת, כי לפניו עומדת כת תעודה גדולה ורומה: לגשם את חלומם היישן של טוב עמו וחלוויו הלאומיים שקרו ימים על שנה, שעליינו לקחת בידינו את החנוך העברי הלאומי בארץ אבות. ובשותנו עכשווי לברא בארץ אבות בת-ספר עבריים לקחנו עליינו לא רק עבודה פדגוגית ותונוכית, כי אם תעודה מדינית גדולה שמנה מוצאות השובות לכל ענפי עבודה במורת. מנקודת השקפה זו נבא לכלל הכרה, כי העבודה הזאת דורשת מאנו הרבה כחות ורבה קרבות. עם ישראל צריך עתה להראות, כי כל קרבן לא יקר בעינו בעבודה הלאומית המרוממת הזאת.

הוועד הפועל הציוני פנה אל העם העברי שיחיש לעוזרת הלווי עמו. העם נתן לנו כבר את תשובתו. מכל קצו הארץ שלוחים לנו יום יום ברכות חמota וסכומים שונים גדולים

וקטנים بعد בניית התהילה. ויזכר נא כל אחד מאתנו, כי קרייה גדולה מאחדת כעת את כל אחינו מקרוב ו מרחוק:
-גאולה תחיה לתוכך העברי בארץ ישראל!

* * *

ישיבת הקורטוריום של יום 22 פברואר¹⁵, שעלה נפל הגורל לבקר מחדש את החרפה החחלטota הקודמות, הביאה נצחון גמור ליהדותת הלאומית. את צדקה דרישותינו הכרינו גם חברי האמריקניים, ויחד עם יורשי המונה וויסוצקי, עלה הדבר להסיר את החרפה מעל כבודנו הלאומי בארץ ישראל.

להסתדרות הציונית לא היו עד עתה באידכה רשמיים בתחום הקורטוריום. הד"ר שMRIHO לוין ואחד-העם השתתפו בישיבות בתור בא"כחים של בית וויסוצקי. רק הד"ר יחיאל צ'לעגאו היה האחד בתוך הקורטוריום בתור בא"כחים של הקמן הקימת. ישיבת הקורטוריום האחרון ה恰恰ינה החקילית, שלעוד הופיעו הציוניים הרשות לבחור מצדו שלשה חברים בתור בא"כחים רשמיים של ההסתדרות הציונית.

בישיבת הקורטוריום הקודמת נלחמו שלושת בא"י כח הציונים בראש וראשונה בשליל הנגاة הלמורים בשפט עבר לכל הפתוח בבית הספר הריאלי. ישיבת הקורטוריום האחרון ה恰恰ינה החקילית, לשון ההוראה של לימודי הפיזיקה וממתמיקה תהא עברית מן היום הראשון גם בטכנייקום, וכעבור ומן של ארבע שנים ישבו וידונו איזה מקצועות טכניים חדשים מוכשרים להלמד בשפה העברית. כל המורים והפרופיסורים שאים יודעים עברית מהווים ממש חומן הוניל ללמידה אותה ולהשתלם בה.

העזרה מסלקת את ידיה לנמרי מפתחת בית ספר ריאלי על ידי הטכניקום בחיפה.

וז הייתה אחת משאיותינו היותר חזקות: לבלי תחת לעשות פרץ בחומרת החנוך העברי, לבלי תחת מקום לבטי ספר בינויים בשפה ורוח ור. נתקבלה החלטה שעל העזרה לעזוב את המערכת, – ואת בית הספר בחיפה יסדנו אנו. זה נצחון חשוב עד החנוך העברי!

ולא בזה, שמקצוע זה או אחר ילומד בעברית או אפילו שבית הספר כלו יתנהל עתה בעברית מתגלת הנצחון: פה נצח הרעיון העברי, הוכרה זכותה של השפה העברית. אין כל פלא, אפוא, אם הנצחון שלנו, נצחון העברית עשה רושם וניכר גם על חווים א"י-יהודים בטורקיה וארץ ישראל. בחוגים הא"י-יהודים האלה מביטים על נצחון השפה העברית כעל הופעה פוליטית אופית שעם קומה והשפעתה צריכה היה להתחשב בימים הבאים.

15. 1914. ישיבה זו הייתה בברלין. לקבלת החלטות אלה גורם לא מעט לחץ החטיבה האמריקנית, שהרווח החיים בה היה ד"ר ייל מאונס.

אולם שוויה מרה תהיה מצד אלה מחויבי עמו וארצנו שיסתפקו בנזחון זה ויתנהמו כי שקטה המלחמה והכל על מקומו כבר בא בשלום. אם אמונם תמו ימי המלחמה וההסיפה – הנה עליינו לדעת שעתה מתחילה לפניו תקופה חדשה ורבת ערך בשבייל ההוה והעתיד של החנוך העברי הלאומי. ידע נא כל אחד מתנו שرك עתה מתחילה העבודה העברית, העיקרית, המסתוררת, – עבודה היוצרת והפעולה. היהדות הלאומית לקחה עליה חובה גדולה, חובה של חנוך דור צעיר, חי ורענן בארץ אבות, دور של אורהים עבריים בארץ העברים – ותדע נא היהדות הלאומית שאין חובה זו מלאת בסכומים ובנדבות זמינים וארעים, כי אם בעבודה תדרית ומתמידה בכל תפוצות עמו.

הצעדים המוחלטים הראשונים כבר נעשו. נסדה ועדיה מיוحدת לשאלת החנוך שבנה ננסים באיך של כל החברות הלאומיות בארץ ובגולה. הוועדה הזאת מפקח על כל בתיה הספר העבריים החדשניים והוא מסדר את כל ענייני החנוך בהסכם כלל. בתיהם הספר העברים החדשניים ימצאו ילדי ישראל בית נאמן, אשר ישמרו ויינ על מסורת העם ויחנוך את הדור הצער בروح העם ושפתו באהבה נאמנה לכל קדשי האומה. יdagנו נא כל חובבי עמו וארצנו שיתקיים הבית הנאמן הזה על הררי ציון כחומה בצורה ובמבחן עז לכל בני עמו בארץ וborgלה.

למלחמות השפות בארץ ישראל (חוברת,
בhzאת לשכת המרכז הציוני, ברלין, תרע"ד)